

Pastabos

Remarks

Dėl uteniškių kaimo *Kimėnai* tikrosios formos ir galimos kilmės

Įvairiuose raštuose pasitaikantis rašomas *Kimėnai* kaimas yra Utenos seniūnijoje, 6 km nuo Utenos, kelio į Kuktiškes dešinėje pusėje. Tokią formą *Lietuvių kalbos žodyno* įvade (1924 m.) pavartojo ir Kazimieras Būga (žr. jo *Rinktinių raštų* 3, 136), bet jis pats, kiek man žinoma, niekada nesilankė į pietus nuo Utenos ir, matyt, tokį pavadinimą paėmė iš kokio nepatikimo rašytinio šaltinio. Kiek vėlesnėje knygoje *Lietuvos apgyventos vietos*, kur pateikiami Lietuvos gyventojų 1923 m. surašymo duomenys (Kaunas, 1925) irgi randame *Kimėnų* kaimą (p. 451), bet to surašymo pavadinimai, atrodo, nėra buvę tikrinami kalbininkų. Formą *Kimėnai* randame ir *Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinyne* (Vilnius: Mintis, 1974, 1, 320), kur esą daug dėmesio buvę skiriama gyvenamųjų vietovių vardų tikslumui. Taigi *Kimėnai* dabar yra tapę oficialiu pavadinimu. Bet vienas dalykas yra oficialus parašymas, o kitas – gerai patikrintas, nes kalbos istorikams pirmiausia rūpi antrasis atvejis. Manytina, kad arba tikri dialektologai nesilankė šiame krašte, arba apsisprendžiant dėl rašybos nusvėrė Kazimiero Būgos autoritetas.

Vietiniai žmonės šio kaimo pavadinimą taria tiktai *ki.mė.nai*¹, o uteniškių tarmės nekirčiuoto skiemens pusilgis *i* bendrinėje kalboje jokių būdu negali būti perteikiamas trumpuoju *i* (uteniškiei, pvz., puikiai skiria balsių ilgumą žodžiuose *kiminaĩ* ir *ki.mė.nai*). Tik neturintys reikiamo kalbinio pasirengimo daro tokias rašymo klaidas, nes jie nesupranta, kad uteniškių tarmės pusilgius balsiu, rašant bendrine kalba, būtina transponuoti. Taigi iš tiesų turime pavadinimą *Kymėnai*, kurį nevietiniai, liaudiškai etimologizuodami, kartais pavadina ir *Kiemėnais*.

Šaknies *kym-* kilmė nėra visai aiški. Galima pasiūlyti pasvarstyti du atvejus. Pirmasis būtų toks: dvikamienis vardas *Kymantas* turėjo ir trumpinį **Kymas*, iš kurio ir atsirado *Kymėnai*. Bet Būga šio kaimo pavadinimą gretino su Sūduvos srities vardu

¹ Prie vietinių reikia priskirti mano senelį Antaną Žulį ir mano tėvą Antaną Žulį, gimusius šiame kaime. Manau, čia priklausau ir aš pats, kilęs iš Dirvoniškio, kurio žeme susiję su šio kaimo žeme (Dirvoniškis buvo sunaikintas per 1948 m. trėmimą).

Kymenow (*Rinktiniai raštai* 3, 136), tad *Kymėnai* galėtų būti ir dėl karų grėsmės atsikėlusią jotvingių kaimo apvietovintas pavadinimas.

Vladas Žulys

Baigta 2006 10 09

Tako g. 1–7

LT-53356 Akademija, Kauno raj., Lietuva

Mažmožis 9

1926 metų žemės reformos metu jos speciali Valdyba oficialiai vartoti nenorėjo paleisti dvarininkų suslavintų pavadinimų. Vienas toks atlietuvintas kaimas buvo Vilkaviškio apskrities Žaliosios valsčiuje netoli Augalų kaimo *Sūdava* (net vietovardžių kartotekoje (bylose) nesukirčiuotas). Jis prigijo, tik vėliau pripažinta forma *Sūduvą* ir sukirčiuota kaip 3^a kirčiuotės vietovardis pagal analogiją (plg. *Ilguvą*, *Lietuvą*, *Šaukuvą* ir kt.).

Simui Karaliūnui turbūt nežinoma tokia istorija, jis nėra vartęs bylų su vietovardžių ir Žemės reformos valdybos pastabomis, todėl *Sūdavą* jo nurodomas knygoje *Baltų praeitis istoriniuose šaltiniuose*, t. II, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005, p. 267, kaip didelės vertės ir senumo faktas, bet yra 1926 metų žemėtvarkininkų darinys, dėl tam tikros analogijos raštuose pasidaręs *Sūdava*, bendrinėje kalboje pagal daugelio *-uvą* priesagos vietovardžių vartojama *Sūduvą* (3^a), gyvojoje kalboje lyg ir nebūta tos formos, niekieno neužrašyta, nors taisyklingai sudaryta, bet be istorinių šaltinių.

Mažmožis 10

Žemaičiuose, Ventos upės baseine, buvo didelė pelkė *Debėsnos* pl. (tariama *d'eb'ė.s-nas*, *d'eb'ė.snu*, *puo d'ėb'esnàs* Pāvandenė, Užventis), taip yra rašiusi net Žemaitė savo kūryboje), pavyko taip įteigti ir Aldono Pupkio knygoje *Vietovardžių žodynas*, 2003, p. 79. Netikėtai Simas Karaliūnas paima ir platina neįtikėtiną neistorinę formą *Debesna*, žr. *Baltų praeitis istoriniuose šaltiniuose* I 67, III 27, 59 (iš sen. rusų pagal Spruogį ir O. Trubačiovą, Дебесна ten pat II 302).